

ต้นแบบแห่งความงดงาม

วรากรณ์ สามโกเศศ

วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2551

รูปภาพประวัติศาสตร์ที่สุดคลาสสิกรูปหนึ่งคือภาพหญิงในวัย 40 ปี กำลังก้าวเดินอย่างองอาจ ไม่มีที่ท่าสะทกสะท้านหรือหวาดหวั่น โดยมีตำรวจกลุ่มหนึ่งประกบอยู่ข้างหลังด้วยท่าเดินที่ต่างกับผู้ถูกจับในข้อหาทกฏภายในและภายนอกราชอาณาจักรราวฟ้ากับดิน

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นใน พ.ศ.2495 และหญิงในภาพนี้คือท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ภรรยาของรัฐบาลอาวุโส อดีตผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน และอดีตนายกรัฐมนตรี นายปรีดี พนมยงค์

หนังสือแจกในงานปลงศพของท่านเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2551 ชื่อ "ทวนอาลัย" (ในส่วนของประวัติชีวิตเขียนโดยคุณสันติสุข โสภณสิริ) ได้บันทึกสิ่งที่ท่านได้กระทำในชีวิต เพื่อให้ลูกหลานไทยได้จดจำไว้เป็นเยี่ยงอย่าง อย่างน่าประทับใจยิ่ง

".....ท่านเป็นบุตรคนที่ 5 ของมหาอำมาตย์ตรี พระยาชัยวิชิตวิศิษฎ์ธรรมธาดา (ข้า ณ ป้อมเพชร์) กับคุณหญิงเพ็งชัยวิชิตฯ (สกุลเดิม สุวรรณคร) เกิดวันที่ 2 มกราคม พ.ศ.2455 ณ จวนผู้ว่าราชการ (จังหวัด) สมุทรปราการริมปากแม่น้ำเจ้าพระยาเยื้องพระสมุทรเจดีย์ ขณะนั้นพระยาชัยวิชิตฯ ยังมีบรรดาศักดิ์เป็นพระสมุทรธานุรักษ์ ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรปราการ ได้พาบุตรผู้นี้ขณะมีอายุเพียงไม่กี่เดือน เข้าเฝ้าฯสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ขณะประทับแรมที่พลับพลาในบริเวณจวนผู้ว่าฯ เพื่อขอรับพระราชทานชื่อ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานว่า "พูนศุข"

.....ในวัยเยาว์ได้ติดตามรับใช้บิดามารดาใกล้ชิดจึงได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯพระบรม วงศานุวงศ์และได้พบขุนนางผู้ใหญ่ ทำให้ท่านผู้หญิงรับรู้จดจำเรื่องราวที่เป็นเกร็ดประวัติศาสตร์หลายแผ่นดิน ทั้งยังสามารถสาธยายความเป็นมาของสกุลใหญ่ๆ ในอดีตได้อย่างแม่นยำ จนนายปรีดีพนมยงค์ ยกให้เป็นเอ็นไซโคลปีเดีย (Encyclopedia) หรือสารานุกรมประวัติบุคคลประจำครอบครัว

บิดามารดาของท่านผู้หญิงพูนศุข สอนให้บุตรธิดารู้หน้าที่ทำงานเป็น และห่างไกลอบายมุขโดยห้ามการพนันทุกชนิดเข้าบ้าน ไม่ให้จ่ายฟุ่มเฟือย ให้ถือคติว่า "ถ้าไม่จน อยู่อย่างจนจะไม่จน ถ้าไม่รวย อยู่อย่างรวย จะไม่รวย"

นายปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง "ชีวิตและการงาน ปรีดี-พูนศุข" ว่า.....ชะตากรรม (destiny) ของพูนศุขภายหลังสมรสแล้วนั้น จึงพลอยเป็นไปตามชะตากรรมของปรีดี ส่วนชะตากรรมของปรีดีนั้นก็ขึ้นอยู่กับผลกรรมแห่งการงานทาง "อภิวัฒน์" ที่รับใช้ชาติและราษฎรไทยเพื่อที่จะก้าวหน้าไปตามทางแห่งการกู้อิสรภาพของมนุษย์ให้พ้นจากการถูกเบียดเบียน และเพื่อให้ชาติไทยมีเอกราชและประชาธิปไตยสมบูรณ์"

".....ผู้หญิงคนหนึ่งผู้กำเนิดในตระกูลขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ยังได้แต่งงานกับดุษฎีบัณฑิตหนุ่มนักเรียนนอกด้วยแล้ว ก็น่าจะคาดหมายได้ว่าเธอผู้นั้นจะมีชีวิตครอบครัวที่ราบรื่นรอยด้วยกลีบกุหลาบ ลาก ยศ สรรเสริญสุข แต่ในความเป็นจริง เธอมีชีวิตคู่กับผู้ชายคนหนึ่งผู้เป็น "นักอภิวัฒน์" ได้ดิน กว่าจะมารู้ในอีก 4 ปีต่อมาว่า เขาเป็น "มันสมอง" ของกลุ่มผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ชะตากรรมของเธอก็ได้หล่อหลอมเป็นชะตากรรมเดียวกับสามีนักอภิวัฒน์ของเธอไปแล้วอย่างแยกออกจากกันไม่ได้จนตราบชั่วชีวิต....."

".....เมื่อหัวหน้าครอบครัวเป็นคนทำงานการเมืองเพื่อประเทศชาติ จนแทบไม่มีเวลาส่วนตัวให้แก่ครอบครัวมากนัก แน่แน่นอนภาระการดูแลความเป็นไปในครอบครัวและลูกๆ ทั้ง 6 คน จึงตกอยู่บนบ่าของแม่บ้าน ซึ่งเดิมเคยมีฐานะเป็นภรรยาข้าราชการประจำและอาจารย์สอนหนังสือแล้วต่อมาได้กลายสถานะเป็นภรรยาของนักการเมืองหลัง

เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ซึ่งมีชีวิตผันผวนมากจนถึงกับบ้านแตกแต่สาเหตุนั้นเพราะผู้หญิงมีความทรหดอดทนและกล้าแกร่งที่ชื่อ "พูนศุข พนมยงค์"

.....คนทั่วไปมักตั้งข้อรังเกียจว่า นักการเมืองที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงนั้นมักเกิดความโลภของสตรีหลังบ้านนักการเมืองที่ได้ฉายาว่า คุณนายซีก 10% แต่สำหรับสตรีหลังบ้านของนายปรีดี พนมยงค์ ไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับหน้าที่การงานของสามี และไม่ยอมให้สินบนหรือผลประโยชน์อันมิชอบใดๆ ผ่านเข้ามาทางหลังบ้านโดยเด็ดขาด ครอบครัวของปรีดี-พูนศุข พนมยงค์ ดำรงอยู่ด้วยเงินเดือนของหัวหน้าครอบครัว ซึ่งไม่สนใจเรื่องเงินทองแม้เมื่อรับเงินเดือนแล้ว ก็มักลืมทิ้งไว้ที่โต๊ะทำงาน จนเจ้าหน้าที่ต้องนำมาให้ที่บ้าน

นางฉลบทลัย์ พลาญกูร ภริยานายจำกัฒ พลาญกูร เสรีไทยคนสำคัญและเป็นมิตรสนิทของครอบครัว เขียนไว้ในหนังสือ "วันปรีดี 2535" มีความตอนหนึ่งว่า

"ท่านปรีดีไม่เคยสนใจในทรัพย์สินเงินทองเลย ท่านรำคาญคนที่พูดเรื่องมรดก ท่านไม่เคยใช้เงิน ไม่เคยแตะต้องเงิน"

.....โชคดีสำหรับรัฐบุรุษอาวุโสที่สามารถรักษาความสมณะและความซื่อสัตย์สุจริตไว้ได้อย่างขาวสะอาด เพราะมีสตรีหลังบ้านผู้มีความมกน้อยและความสุจริตทั้งไตรทวารเช่นเดียวกัน แม้นายปรีดีไม่เคยให้ของขวัญมีค่าแก่ภรรยาเช่นสามีทั้งหลายกระทำกัน แต่ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ไม่เคยน้อยเนื้อต่ำใจแต่ประการใด ตรงกันข้ามท่านกลับปลาบปลื้มใจที่ได้รับความรักความไว้วางใจอันบริสุทธิ์ของสามี เทนืออื่นใดคุณูปการและความดีที่รัฐบุรุษอาวุโสมอบแก่มวลราษฎรนั้นคือ รางวัลและความภูมิใจสูงสุดที่ท่านผู้หญิงพูนศุขได้รับมอบจากสามีอันเป็นที่รัก ดังข้อเขียนของท่านเรื่อง "รำลึกถึงความหลัง" ในหนังสือ "วันปรีดี 2536" ความตอนหนึ่งว่า

"เมื่อข้าพเจ้ารำลึกถึงความหลังคราใด ก็รู้สึกซาบซึ้งที่นายปรีดีได้เสียสละและไม่เห็นแก่ตัว ให้ความไว้วางใจข้าพเจ้าอย่างเต็มที่และอดภูมิใจไม่ได้ว่าเป็นภริยานักการเมืองที่มุ่งบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรโดยมิเคยฉ้อราษฎร์บังหลวงและกอบโกยประโยชน์เพื่อตัวเองและครอบครัวเลย"

.....ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นได้กรีธาทัพบุกรุกประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2484 ในวันเดียวกันนั้นเอง นายปรีดี พนมยงค์ กับมิตรสหายผู้รักชาติได้ร่วมกันก่อตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งต่อมาได้ขยายเป็นขบวนการเสรีไทย ซึ่งมีเครือข่ายปฏิบัติการทั้ง

ภายในประเทศ สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร อังกฤษ มีจุดประสงค์กอบกู้เอกราชอธิปไตยของชาติ ดำเนินการต่อต้านผู้รุกรานทุกรูปแบบ เพื่อให้ฝ่ายสัมพันธมิตรยอมรับสถานะเดิมของประเทศไทย ก่อนสงครามจะอุบัติขึ้น

นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทย มีชื่อรหัสว่า "รูธ" (Ruth) เมื่อญี่ปุ่นขอให้รัฐบาลไทยเชิญนายปรีดีออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการคลังไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 8 ก็เป็นโอกาสที่ "รูธ" จะสามารถทำงานขบวนการใต้ดินรับใช้ชาติได้เต็มที่ โดยประสานสามัคคีกับคนไทยทุกหมู่เหล่าอย่างกว้างขวาง ทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ประชาชน ทหาร ตำรวจ ข้าราชการพลเรือน เพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมายของขบวนการเสรีไทย

ตามปกตินายปรีดีไม่เคยปรึกษาราชการบ้านเมืองกับภรรยา ส่วนใหญ่จะคุยกันเรื่องข่าวสารความเป็นมาของเหตุการณ์ ทั้งในและต่างประเทศ แต่เมื่อการต่อสู้เพื่อคัดค้านผู้รุกรานเป็นหน้าที่ของราษฎรไทยทุกคน ท่านผู้หญิงพูนศุขในฐานะผู้ใกล้ชิดที่สุดจึงได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้ช่วย "รูธ" รับฟังวิทยุต่างประเทศเพื่อทราบความเคลื่อนไหวของสัมพันธมิตรและข่าวสารสู้รบในสมรภูมิต่างๆ ทั่วโลก เพื่อ "รูธ" จะได้นำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ และกำหนดยุทธศาสตร์ยุทธวิธีของพลพรรคเสรีไทยในการต่อต้านผู้รุกราน

.....บางครั้งท่านผู้หญิงแห่งท่าเนียบท่าช้างก็ช่วยงานเขียนรหัสลับวิทยุด้วยลายมือบรรจงโดยไม่ใช้พิมพ์ดีด ทั้งยังเป็นแม่บ้านคอยอำนวยความสะดวกแก่เสรีไทยที่มาปฏิบัติงานกับ "รูธ" ณ ศาลาพิมาน้ำ ที่ท่าเนียบท่าช้าง ซึ่งเป็นเสมือนสถานที่ทำงานของบรรดาเสรีไทย ได้zeugของกองกำลังทหารญี่ปุ่นซึ่งตั้งอยู่ใกล้ๆ นั้นเอง

ภารกิจสำคัญอย่างหนึ่งในช่วงมหาสงครามคือ ท่านผู้หญิงพูนศุขได้ช่วยผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในการถวายความอารักขาแด่สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า และพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ โดยอัญเชิญเสด็จประทับ ณ พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ปลอดภัยจากภัยทางอากาศ จนกระทั่งสงครามสงบในปี พ.ศ.2488 และเพื่อให้เกิดความปรองดองระหว่างชนในชาติ นายปรีดีได้ขอให้รัฐบาลปลดปล่อย พร้อมทั้งคืนฐานันดรศักดิ์และบรรดาศักดิ์แก่บรรดาเจ้านายและขุนนางที่ถูกจับกุมคุมขัง

ในสมัยรัฐบาลก่อน

ด้วยคุณงามความดีที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ ประจักษ์ในความสามารถบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่ ประเทศชาติเป็นอเนกประการ นายปรีดี พนมยงค์ จึง ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องไว้ในฐานะ รัฐบุรุษอาวุโสและให้มีหน้าที่รับปรึกษากิจการราชการ แผ่นดิน

.....เมื่อเกิดรัฐประหารในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 คณะรัฐประหารมุ่งจับเป็นหรือจับตายนายปรีดี พนมยงค์ ชีวิตของรัฐบุรุษอาวุโสก็ประสบเคราะห์กรรมจากคู่ต่อสู้ทางการเมือง และไปอยู่ต่างประเทศ จบจวนวาระสุดท้าย ในปี พ.ศ.2529

ท่านผู้หญิงพูนศุข และนายปาล พนมยงค์ บุตรชายคนโต ในวัย 20 ปี ถูกจับกุมขัง ท่านผู้หญิงพูนศุขอยู่ในห้องขัง 84 วัน อย่างองอาจ ไม่คุกเข่าให้แก่ผู้ใด และต้องปล่อย ตัวเพราะไม่มีหลักฐาน ส่วนบุตรชายนั้นถูกคุมขังเป็นเวลา 5 ปี

ท่านผู้หญิงพูนศุขพลัดพรากจากสามีเป็นเวลา 5 ปี ต้อง ดูแลลูกที่ยังเล็ก 4 คน และกังวลใจกับลูกที่ถูกคุมขังอีก 1 คน แต่ท่านไม่เคยย่อท้อกับมรสุมชีวิต

นายปรีดี พนมยงค์ เคยเขียนจดหมายอวยพรภรรยา เนื่องในวาระครบรอบการสมรสครั้งหนึ่งว่า "ตลอดเวลาที่ ผ่านมานั้น น้องได้ปฏิบัติเป็นภรรยาที่ดียิ่งพร้อมด้วยความ อุทิศตน เสียสละทุกอย่างเพื่อพี่และเพื่อราษฎรไทย แม้ว่า ขณะนี้น้องได้รับความลำบาก เนื่องจากความอยุติธรรม ของศัตรูที่ปองร้าย แต่วันใดวันหนึ่งในภายหน้า คุณความ ดีของน้องจะต้องปรากฏขึ้นแก่มวลราษฎรไทย"

ท่านผู้หญิงได้กล่าวไว้ก่อนถึงอนิจกรรมว่า "กว่า 90 ปี ของชีวิตฉันที่ผ่านมา เหตุการณ์มากมายหลายอย่างได้เข้า มาสู่ชีวิตของฉัน ล้วนสอนให้ฉันได้เข้าใจใน "สัจจะ" ของ โลกอย่างแจ่มชัด แม้ในอดีตจะมีความแปรผันที่ทำให้ชีวิต ต้องเปลี่ยนแปลงไปและต้องผจญกับความไม่เป็นธรรม ทั้งหลายที่โหมกระหน่ำเข้ามา

ฉันตั้งอยู่ในเจตนารมณ์ที่บริสุทธิ์ ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ สุจริต อโหสิกรรมกับทุกสิ่งทุกอย่างไม่ถือโกรธเคืองแค้น ใดๆ อีก ตลอดเวลาฉันไม่เคยลืมตัวหรือรู้สึกว่าจะต้องสวม

หัวโขน จึงไม่เคยคิดว่าชีวิตได้มีความแปรเปลี่ยนแต่อย่างใด....."

ชีวิตของท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ เป็นบทเรียนแห่ง ความดี ความงาม และความจริง ที่ลูกหลานไทยสมควร ศึกษา ปลุกบ้านให้แข็งแรงต้องมีจตุระบุระดับความสูงเป็น จุดอ้างอิงฉันใด คนจะเติบโตต่อไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีก็ต้องมี ตัวอย่างให้เลียนแบบฉันนั้น

ถ้าใครคิดจะเอาชีวิตลี้ภัยของตนเองและภรรยาไป เทียบเคียงกับวิบากกรรมในชีวิตของท่านอาจารย์ปรีดี และ ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ แล้ว กรุณาย้อนกลับไปอ่าน ความงดงามแห่งคุณธรรมและจริยธรรมของชีวิตท่านทั้งสองอีกครั้ง

ท่านอาจารย์ปรีดี และท่านผู้หญิงพูนศุข ไม่เคยมีคดีอาญา ติดตัว สาเหตุสำคัญที่ทำให้ท่านอาจารย์ไม่กลับประเทศ ไทยก็เพราะไม่มีสิ่งใดที่ท่านรักเท่าประเทศชาติ ท่านไม่ ต้องการให้บ้านเมืองรุ่นวาย เกิดปัญหาขึ้นเพราะตัวท่าน เป็นสาเหตุ จึงยอมเสียสละที่จะอยู่ในต่างประเทศจบจวน วาระสุดท้ายของชีวิต